

MAŁGORZATA SEKUŁA-LELENO

PODSTAWY KASACYJNE
W PROCESIE STOSOWANIA PRAWA

Problematyka skargi kasacyjnej nie jest zagadnieniem nowym i jakkolwiek istnieje wiele opracowań odnoszących się do tego środka zaskarżenia, to zbyt mało uwagi poświęca się kwestii warunków formalnych i konstrukcyjnych skargi.

Moje rozważania nie mają na celu całościowego ujęcia przedmiotowego zagadnienia, ale zmierzają do przybliżenia istoty jednej z przesłanek konstrukcyjnych skargi kasacyjnej jakim jest wskazanie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie.

Polski proces cywilny cechuje formalizm postępowania. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że formalizm wyraża całą istotę procesu, konstruowanego i regulowanego przepisami prawa. Wyraża się on m.in. stanowieniem jasnych reguł postępowania, jednoznacznym ich odczytywaniem i bezwzględny ich przestrzeganiem¹. Jest to nieodzowny element sprawnego i rzetelnego postępowania. Trudno sobie wyobrazić możliwość osiągnięcia właściwego celu procesu, gdyby postępowanie miało być prowadzone chaotycznie, bezplanowo, z lekceważeniem form, terminów czy wymagań².

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia przysługującym od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji. Nadzwyczajny charakter skargi kasacyjnej jako środka zaskarżenia ujawnia się, między innymi, w stawianych jej wymaganiach konstrukcyjnych.

Wymagania te określa art. 398⁴ § 1 k.p.c. zgodnie z którym skarga kasacyjna powinna zawierać:

- 1) oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, oraz wskazanie, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części, a więc określenie zakresu zaskarżenia,
- 2) przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie, inaczej mówiąc, wskazanie wraz z uzasadnieniem zarzutów stawianych przez skarżącego sądowi drugiej instancji w związku z wydaniem zaskarżonego orzeczenia,

¹ J. Gudowski, *O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś, jutro*, [w:] A. Nowicka (red.) *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtyśńskiemu*, Poznań 2005, s. 1032.

² A. Góra-Błaszczkowska, *Zasada równości stron w procesie cywilnym*, Warszawa 2008, s. 128 i n.

3) wnioski o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany, a zatem sformułowanie wniosków kasacyjnych, tzw. *petitum* skargi kasacyjnej, czyli wskazanie, jakiego rozstrzygnięcia domaga się skarżący ze względu na przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Skarga kasacyjna niezawierająca któregokolwiek z elementów konstrukcyjnych podlega odrzuceniu *a limine*, bez wzywania do ich uzupełnienia.

Skutki zatem niezachowania wymagań skargi kasacyjnej są dotkliwe dla skarżącego, uniemożliwiając rozpoznanie jej co do istoty³.

Warto w tym miejscu dodać, że przed znowelizowaniem komentowanego artykułu z dniem 22 maja 2009 r.⁴, elementem konstrukcyjnym skargi kasacyjnej było też wymaganie zawarcia w niej wniosku o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. W wyniku noweli regulacja dotycząca tego wniosku przeniesiona została do odrębnego przepisu (§ 2) i tym samym diametralnie zmienił się charakter procesowy omawianego wymagania. Przybrało ono postać wymagania formalnego skargi kasacyjnej, podlegającego usunięciu w razie jego niezachowania⁵.

Jednym z wymogów konstrukcyjnych skargi kasacyjnej jest przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Podstawy skargi kasacyjnej wymienia art. 398³ k.p.c. Zgodnie z jego treścią skargę kasacyjną można oprzeć na dwóch podstawach: naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, oraz naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Dla prawidłowego sformułowania podstawy kasacyjnej konieczne jest zatem rozróżnienie między prawem materialnym i procesowym. Zamieszczenie przepisu w określonym akcie prawnym nie decyduje o charakterze tego przepisu⁶. Ponadto, z takiego ukształtowania analizowanego przepisu wynika, że skarga nie jest sposobem usunięcia wszelkich możliwych wad orzeczeń ale tych wymienionych wyżej które ustawodawca uznał za najistotniejsze.

W odniesieniu do Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich unormowanie podstaw zaskarżenia wnoszonych przez nich skarg kasacyjnych zostało zindywidualizowane w odniesieniu do każdego z tych podmiotów. Prokurator Generalny i Rzecznik Praw Obywatelskich, oprócz powołania się na „zwykłe” podstawy kasacyjne odnoszące się do stron, muszą wskazać przypisane im kwalifikowane sposoby naruszenia prawa, do którego doszło w wyniku wydania zaskarżonego orzeczenia. Dodatkową podstawę skargi kasacyjnej Prokuratora Generalnego stanowi

³ T. Zembrzusi, *Skarga kasacyjna. Dostępność w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2011, s. 278.

⁴ Ustawa z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. Nr 69 poz. 592.

⁵ Podkreślić należy, że ustawodawca zdecydował się na nowelizację komentowanego artykułu, gdyż wyrokiem z dnia 1 lipca 2008 r., SK 40/07 (Dz.U. Nr 120 poz. 779), Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 398⁶ § 2 i 3 w zw. z art. 398⁴ § 1 k.p.c. (w pierwotnym ich brzmieniu) w zakresie, w jakim przewiduje odrzucenie – bez wezwania do usunięcia braków – skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji RP.

⁶ M. Uliasz, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 540.

okoliczność, że przez wydanie zaskarżonego orzeczenia doszło do naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego, natomiast skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich – okoliczność, że przez wydanie zaskarżonego orzeczenia doszło do naruszenia konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela.

Zgodnie z utrwalonym w judykaturze poglądem, pod pojęciem podstawy skargi kasacyjnej rozumie się konkretne przepisy prawa, które zostały w niej wskazane z jednoczesnym stwierdzeniem, że wydanie wyroku nastąpiło z ich obrazą⁷.

Przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie należy do zasadniczych elementów konstrukcyjnych skargi kasacyjnej. Wymaganie to jest konsekwencją zawężonej kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym, który rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Rozpoznanie skargi kasacyjnej w granicach podstaw oznacza ograniczenie się do rozpoznania zarzutów naruszenia konkretnych przepisów prawa materialnego lub procesowego. Sąd Najwyższy nie rozważa wszystkich problemów prawnych, jakie ujawniły się na tle sprawy, w której wniesiona została skarga kasacyjna, ani nie poddaje ocenie prawidłowości zaskarżonego rozstrzygnięcia poza granicami wyznaczonymi przez podstawy skargi.

Rozważania przedstawione w uzasadnieniu skargi kasacyjnej mogą stanowić podstawę weryfikacji wyroku sądu drugiej instancji tylko wówczas, gdy powiązane są z zarzutami odnoszącymi się do skonkretyzowanych przepisów prawa materialnego lub procesowego. Konkretyzacja przepisów stanowiących podstawy skargi jest konieczna. W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego jednoznacznie wypowiedziano się, że przytoczenie podstaw kasacyjnych (naruszenia prawa materialnego i naruszenia przepisów postępowania) wymaga wskazania konkretnych przepisów, których naruszenie skarżący zarzuca⁸. Tym samym nie mogą stanowić podstaw skargi całe akty prawne ani ich niedostatecznie zindywidualizowane jednostki redakcyjne.

Do zachowania wymagań skargi kasacyjnej konieczne jest uzasadnienie sformułowanej podstawy kasacyjnej przez wyraźne określenie, jakie przepisy – oznaczone numerem jednostki redakcyjnej (np. artykułu, paragrafu, ustępu, punktu) aktu prawnego (np. ustawy, rozporządzenia) – zostały naruszone, na czym naruszenie każdego z nich polegało (na błędnej wykładni czy niewłaściwym zastosowaniu) oraz – przy naruszeniach przepisów postępowania – jaki mogło mieć wpływ na wynik sprawy. W przeciwnym razie ocena zasadności skargi kasacyjnej nie jest w ogóle możliwa, samo zaś pismo pozostaje tylko namiastką środka zaskarżenia⁹.

Koniecznym wymogiem uzasadnienia podstawy naruszenia prawa materialnego jest wyjaśnienie, że sąd zastosował niewłaściwie określony przepis prawa

⁷ Wyrok SN z dnia 24 marca 2011 r., I UK 317/10, OSNP 2012, Nr 7–8, poz. 101.

⁸ Postanowienie SN z dnia 14 maja 2012 r., II CSK 671/11, LEX 1232598.

⁹ Tak SN w postanowieniu z dnia 11 marca 1997 r., III CKN 13/97, OSNC 1997, Nr 8, poz. 114.

materialnego, podczas gdy należało zastosować inny wskazany przepis lub też, że zastosowany przepis należy rozumieć inaczej niż rozumie go sąd w zaskarżonym orzeczeniu. Rozstrzyganie na podstawie uzasadnienia tej podstawy skargi, jaką postać naruszenia kryje użyte w niej sformułowanie „przez przyjęcie” wykracza co do zasady poza uprawnienia kontrolne Sądu Najwyższego, którego kognicję przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej wyznaczają przede wszystkim skonkretyzowane w niej podstawy (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Zarzuty kasacyjne powinny być ujęte tak szczegółowo, by Sąd Najwyższy bez poszukiwań w materiale sprawy, dysponował wyczerpującym przedstawieniem wytkniętego uchybienia¹⁰.

Naruszenie prawa materialnego może zatem polegać na:

- błędnym przyjęciu istnienia normy prawnej faktycznie nieistniejącej lub zaprzeczeniu istnienia normy prawnej faktycznie istniejącej;
- nadaniu innego znaczenia treści zastosowanego przepisu prawa, czyli mylnym zrozumieniu jego treści i tym samym znaczenia całego przepisu (błędna wykładnia);
- błędnym przyjęciu lub zaprzeczeniu związku zachodzącego między stanem faktycznym ustalonym w procesie a normą prawną (niewłaściwe zastosowanie)¹¹.

W związku z omawianymi postaciami naruszenia prawa materialnego w judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że nie jest możliwe naruszenie tego prawa jednocześnie przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie (tak np. ostatnio w wyroku z dnia 17 października 2008 r., I CSK 187/08, Lex nr 488952). Chodzi tu bowiem o dwie różne postaci naruszenia prawa materialnego i każda z nich wymaga odrębnego wykazania. Możliwe jest zastosowanie właściwego przepisu, odpowiedniego w ustalonym stanie faktycznym, jednak przy nieprawidłowym jego rozumieniu (błędnej wykładni) bądź też, przy prawidłowym rozumieniu treści przepisu, zastosowanie go w okolicznościach, w których nie powinno to mieć miejsca (niewłaściwa subsumcja)¹².

Skarżący, formułując zarzuty naruszenia prawa materialnego, nie może poprzestać na wskazaniu jedynie przepisu prawa, który został naruszony, lecz ponadto powinien zawsze określić, czy przepis ten został błędnie zinterpretowany lub niewłaściwie zastosowany, czyli skonkretyzować sposób jego naruszenia¹³.

Jak ponadto wskazał Sąd Najwyższy w tezie wyroku z dnia 17 marca 2006 r. podstawa skargi kasacyjnej przewidziana w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. obejmuje dwa rodzaje naruszeń prawa materialnego: błędne rozumienie treści lub znaczenia normy prawnej (błędna wykładnia) oraz błędne subsumowanie faktów ustalonych w procesie pod stan faktyczny abstrakcyjny określony w przepisie

¹⁰ Tak SN w wyroku z dnia 27 kwietnia 2012 r., V CSK 205/11, LEX 1229973.

¹¹ Tak SN w wyroku z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, LEX 179971; A. Góra-Błaszczkowska, *Środki zaskarżenia. Art. 367–424 k.p.c. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 261.

¹² T. Wiśniewski, [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 183–184; wyrok SN z dnia 5 grudnia 2006 r., I CSK 274/06, LEX 238945.

¹³ Wyrok SN z dnia 15 marca 2012 r., I CSK 345/11 LEX 1212043.

(niewłaściwe zastosowanie). *Każdy z tych rodzajów rządzi się własnymi regułami, a wzajemna między nimi relacja w aspekcie wpływu na wynik sprawy najczęściej wyraża się stosunkiem zależności pomiędzy wadliwą interpretacją normy prawnej jako przyczyną, a błędnym zastosowaniem tejże normy jako skutkiem*¹⁴.

Z kolei przepisami procesowymi są normy instrumentalne, określające drogę i sposób dochodzenia uprawnień, wynikających ze stosunków cywilnoprawnych i norm materialnoprawnych¹⁵. Jak wskazał SN w wyroku z dnia 17 marca 2006 r. uwzględnienie skargi kasacyjnej opartej na podstawie z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga, aby – poza naruszeniem przepisów postępowania – skarżący w skardze wykazał, że następstwa stwierdzonych wadliwości postępowania były tego rodzaju (lub skali), iż kształtowały lub współkształtowały treść zaskarżonego w sprawie orzeczenia. Niewskazanie naruszonego przepisu postępowania, sposobu jego naruszenia oraz wpływu naruszenia na wynik sprawy jest równoznaczne z niepowołaniem tej podstawy kasacji¹⁶.

Podkreślić należy, że skarga kasacyjna oparta na tej podstawie zostanie uwzględniona tylko w tym wypadku, gdy uchybienie sądu mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. W doktrynie przyjmuje się, że pod pojęciem naruszenia przepisów postępowania rozumie się *procedowanie sądu niezgodne z przepisami prawa procesowego*. Naruszenie prawa procesowego może przejawiać się zatem w takich samych postaciach jak naruszenie prawa materialnego, a więc może to być naruszenie prawa procesowego w ścisłym tego słowa znaczeniu, polegające na przyjęciu istnienia lub nieistnienia jakiegoś przepisu prawnego niezgodnie z prawdziwym stanem rzeczy, na błędnej wykładni przepisu prawnego oraz na niewłaściwym zastosowaniu tegoż przepisu. W praktyce sądowej najczęściej mamy jednak do czynienia z uchybieniami polegającymi na nieprzestrzeganiu przez sąd obowiązujących przepisów prawa procesowego¹⁷.

Stwierdzenie, że do określonego naruszenia przepisów postępowania rzeczywiście doszło i że mogło ono mieć istotny wpływ na wynik sprawy jest objęte dyskrejonalnym uznaniem sądu kasacyjnego. W razie nieuwzględnienia zarzutu w tym zakresie sąd ten powinien wyjaśnić, dlaczego w konkretnych okolicznościach uchybienie nie mogło mieć takiego wpływu¹⁸. Zasada ta nie dotyczy

¹⁴ Tak SN w wyroku z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, LEX nr 179971.

¹⁵ T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2010, s. 205.

¹⁶ Tak SN w postanowieniu z dnia 31 października 2005 r., IV CK 385/05, LEX 186855.

¹⁷ T. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 195–197; W. Siedlecki, [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, Warszawa 1975, s. 593 i n.; T. Wiśniewski, *Apelacja i kasacja. Nowe środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1996, s. 167.

¹⁸ Por. T. Wiśniewski, *Kontrola dyskrejonalizmu sędziowskiego przez sądy wyższego rzędu*, [w:] H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska (red.), *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych*. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego, Szczecin–Niechorze 28–30.09.2007 r., Warszawa 2009, s. 99 i n.; zob. też *ibidem*, K. Weitz, *Między systemem dyskrejonalnej władzy sędziego a systemem prekluzji – ewolucja regulacji prawa polskiego*, s. 73 i n.

wypadków, w których naruszenie przepisów postępowania obwarowane zostało sankcją nieważności postępowania.

W związku z treścią art. 398⁴ § 1 pkt 2 należy także odróżnić przytoczenie podstaw kasacyjnych od ich uzasadnienia. Nie stanowi należytego przytoczenia podstaw skargi kasacyjnej powołanie się na treść art. 398³ § 1 k.p.c. bez jednoczesnego określenia konkretnych przepisów czy to prawa materialnego czy też prawa procesowego, które zostały naruszone, choćby skarga kasacyjna zawierała formalnie obszerne uzasadnienie¹⁹. Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów ani też podejmowania prób domysłów co do tego, jakiego przepisu dotyczy podstawa skargi kasacyjnej, ponieważ działanie takie mogłoby być niezgodne z zamiarem, a nawet interesem strony wnoszącej skargę. Oczywiście w pierwszej kolejności rozważenia wymaga druga podstawa kasacyjna, ponieważ dopiero gdy okaże się ona nieuzasadniona, możliwa jest ocena zasadności naruszenia prawa materialnego na tle ustaleń, które stanowią podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku²⁰.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, każde z wymagań skargi kasacyjnej określonych w 398⁴ § 1 i 2 k.p.c. ma samodzielny byt. Oznacza to, między innymi, obowiązek osobnego przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia oraz osobnego przytoczenia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienia²¹. Jest to zrozumiałe, skoro przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie oraz wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienie spełniają zasadniczo odmienne funkcje na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienie są immanentnie związane z przedsądem, w trakcie którego Sąd Najwyższy decyduje o przyjęciu bądź odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, kierując się tym, czy wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej powołuje się na występowanie w sprawie jednej z czterech przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., to jest:

- 1) istotnego zagadnienia prawnego,
- 2) potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów,
- 3) nieważności postępowania,
- 4) oczywistej zasadności skargi kasacyjnej.

Jeśli natomiast chodzi o podstawy skargi kasacyjnej i ich uzasadnienie, to Sąd Najwyższy przystępuje do ich oceny już po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, na etapie jej merytorycznego rozpoznania. Konieczne jest więc, aby oba te elementy funkcjonowały niezależnie. Z tego względu wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz jego osobne uzasadnienie (art. 398⁴ § 2

¹⁹ Por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2006 r., I CZ 14/06, niepubl.; z dnia 11 marca 1997 r., III CKN 13/97, OSNC z 1997 r. Nr 8, poz. 114.

²⁰ Wyrok SN z dnia 28 kwietnia 2005 r., III CK 495/04, LEX 151660.

²¹ Tak SN w postanowieniu z dnia 14 marca 2012 r., I UK 332/11, LEX 1212050.

k.p.c.) powinny stanowić odrębny element pisma obejmującego skargę kasacyjną, niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinno natomiast nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c.²²

Należy jeszcze podkreślić, że pomimo możliwości zaskarżenia orzeczenia z powodu naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz z powodu naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, zakres tych zarzutów w odniesieniu do wszystkich podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi kasacyjnej został ograniczony. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów²³. Oznacza to jednoznaczne określenie funkcji Sądu Najwyższego jako sądu prawa – sprawującego nadzór nad działalnością sądów powszechnych w zakresie orzekania (art. 183 ust. 1 Konstytucji) – który rozpoznając skargę kasacyjną w granicach jej podstaw jest związany z mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c. ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia²⁴. To oznacza, że Sąd Najwyższy orzeka zawsze w ramach podstawy faktycznej ustalonej przez sąd drugiej instancji w zaskarżonym wyroku; co więcej, jest tą podstawą związany.

Skarga kasacyjna ukształtowana została w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako środek odwoławczy o szczególnym charakterze, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa i jednolitości wykładni, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń nie satysfakcjonujących stron. Sąd Najwyższy rozpoznając skargę kasacyjną nie jest trzecią instancją sądową badającą dowody i czyniącą na ich podstawie ustalenia faktyczne, lecz jest sądem prawa – wyjaśnia istotne zagadnienia prawne, dokonuje wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, usuwa z obrotu prawnego orzeczenia wydane w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwe. Istotną zatem cechą skargi kasacyjnej jest jej ograniczenie tylko do kontroli rozstrzygnięcia pod względem prawnym utożsamianym z legalnością i prawidłowością stosowania prawa materialnego i procesowego.

²² *Ibidem*.

²³ Chociaż przepis ten nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c., gdyż ten właśnie przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r. V CSK 11/06 LEX nr 230204). Wskazany zakaz obejmuje także art. 231 k.p.c., statuujący domniemanie faktyczne (*praesumptio hominis, praesumptio facti*), które jest sposobem wnioskowania, rozumowania; stanowi równocześnie tryb dowodzenia w granicach swobodnej oceny dowodów ułatwiający ustalenie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia.

²⁴ Wyrok SN z 24 lutego 2006 r., II CSK 136/2005, LexPolonica nr 1916099; postanowienie SN z dnia 6 sierpnia 2012 r., II CSK 108/12, LEX 1228780.

Wyłączenie z zakresu zainteresowania Sądu Najwyższego oceny dowodów i ustalania faktów oznacza, że skarga kasacyjna oparta wyłącznie na tak określonej, wykluczonej przez ustawodawcę podstawie jest niedopuszczalna i podlega odrzuceniu w oparciu o art. 398⁶ § 2 k.p.c.²⁵

Ponadto art. 398³ § 3 k.p.c. wprost stwierdza, że zarzuty dotyczące błędnego ustalenia faktów lub wadliwej oceny dowodów nie mogą być powoływane w ramach przytoczenia podstaw kasacyjnych. Przez fakty w rozumieniu tego przepisu należy rozumieć te ustalenia Sądu, które dotyczą wyłącznie relacji o przebiegu zdarzeń lub stanie rzeczy podlegającego ocenie, odwołania do dowodów na których sąd się oparł, bądź którym odmówił dania wiary. W ramach tej podstawy uzasadnione jest jednak wskazanie na naruszenia art. 328 § 2 oraz art. 378 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego uchybienie przez sąd drugiej instancji treści art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia nieodpowiadającego wymaganiom, jakie stawia wymieniony przepis, może wyjątkowo wypełniać podstawę kasacyjną przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Ma to miejsce wówczas, gdy skutek uchybienia wymaganiom określającym zasady motywowania orzeczeń nie poddaje się ono kontroli kasacyjnej, w szczególności gdy uzasadnienie nie ma wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera takie braki, które ją uniemożliwiają²⁶.

Podkreślić należy, że trafność tej podstawy kasacyjnej pozostaje w bezpośrednim związku z podstawą naruszenia prawa materialnego. Jak już kilkakrotnie wskazywał Sąd Najwyższy, *zastosowanie przepisów prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego oznacza wadliwą subsumcję tego stanu do zawartych w nich norm prawnych, a brak stosownych ustaleń uzasadnia zarzut kasacyjny naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie*²⁷. Podobnie o prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego można mówić dopiero wówczas, gdy ustalenia stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku pozwalają na ocenę jego zastosowania²⁸.

Trafnie dostrzega się, że w razie powołania się przez skarżącego na obie podstawy kasacyjne przewidziane w art. 398³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy najpierw rozważa zarzuty naruszenia przepisów procesowych, gdyż zasadniczą i pierwszoplanową kwestią jest ocena, czy stan faktyczny tkwiący u podstawy zastosowania przez sąd drugiej instancji w zaskarżonym wyroku stosownych przepisów prawnomaterialnych został ustalony w prawidłowym postępowaniu i tym samym

²⁵ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, Nr 4, poz. 76, czy też postanowienie tego Sądu z dnia 23 października 2006 r., I UK 194/06, LEX 950611; postanowienie SN z dnia 30 lipca 2012 r., II CSK 10/12, LEX 1228779.

²⁶ Por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2013 r., V CSK 550/12, LEX 1416785; z dnia 22 maja 2013 r., III CSK 293/12, OSNC 2013, Nr 12, poz. 148; z dnia 21 lutego 2013 r., V CSK 463/12, LEX 1311811; postanowienie SN z dnia 21 lutego 2013 r., IV CSK 347/12, LEX 1311807.

²⁷ Wyrok SN z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, LEX 784216; wyrok z dnia 10 marca 2011 r., II PK 241/10, LEX 817524.

²⁸ Wyrok SN z dnia 30 marca 2012 r., III CSK 217/11, LEX 1224482.

w sposób wiążący Sąd Najwyższy przy rozpatrywaniu zarzutów z zakresu prawa materialnego (art. 398¹³ § 2 *in fine*)²⁹. Oznacza to również, że w razie jednoczesnego powoływania się na obie podstawy kasacyjne, oceny zarzutu naruszenia prawa materialnego można dokonywać dopiero wówczas, gdy sąd kasacyjny uzna zarzuty skarżącego dotyczące podstawy z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. za chybione.

Reasumując, skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie z uwagi na przeważający w charakterze skargi element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia³⁰.

Konkretyzacja zarzutów skargi kasacyjnej, będąca elementem przytoczenia jej podstaw, jest uprawnieniem a zarazem obowiązkiem skarżącego. Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do zastępowania strony w realizacji przysługującego jej prawa ani też zobowiązany, by spełniać za nią ustawową powinność we wskazanym zakresie, poprzez decydowanie jaką rzeczywistą treść należałoby przypisać sformułowanym w kasacji zarzutom, tak żeby pozostawało to w zgodzie z intencją skarżącego³¹.

Podstawy skargi kasacyjnej stanowią nie tylko jej wymaganie konstrukcyjne, ale także decydują o istocie i charakterze samej instytucji skargi kasacyjnej. Znaczenie podstaw kasacyjnych zwiększa okoliczność, że w zasadzie po ich skonkretyzowaniu przez skarżącego mają one dla Sądu Najwyższego charakter wiążący. Podstawy te wraz z granicami zaskarżenia wyznaczają granice skargi kasacyjnej, i w rezultacie przesądzają także – wraz z wnioskami zawartymi w skardze kasacyjnej i zasadą *reformationis in peius* (art. 384 w zw. z art. 391 § 1) – kognicję Sądu kasacyjnego i zakres orzekania³².

PODSTAWY KASACYJNE W PROCESIE STOSOWANIA PRAWA

Streszczenie

Skarga kasacyjna służy kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia. Konkretyzacja zarzutów skargi kasacyjnej, będąca elementem przytoczenia jej podstaw, jest uprawnieniem, a zarazem obowiązkiem skarżącego. Podstawy skargi kasacyjnej stanowią nie tylko jej wymaganie konstrukcyjne o największym ciężarze gatunkowym, lecz także decydują o istocie i charakterze samej instytucji skargi kasacyjnej.

²⁹ Por. wyrok SN z dnia 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997, Nr 9, poz. 128.

³⁰ Postanowienie SN z dnia 10 kwietnia 2008 r., III UK 6/08, LEX 469183.

³¹ Postanowienie SN z dnia 13 stycznia 2000 r., II CKN 1105/99, LEX 51648.

³² T. Wiśniewski, [w:] H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania...*, s. 177.

GROUNDS FOR CASSATION IN THE PROCESS OF LAW APPLICATION

Summary

Not being an instrument for verification of the rightness of facts settlement as a basis for the ruling appealed against, a cassation appeal serves to check if the application of law is appropriate. Determination of the cassation appeal objections, being an element of its grounds presentation, is the appellant's right as well as their obligation. The grounds for the cassation appeal are not only its most essential constructive requirement but also decide about the essence and character of the cassation appeal itself.

LES POINTS FONDAMENTAUX DE LA CASSATION DANS LA PROCÉDURE DE L'APPLICATION DU DROIT

Résumé

La plainte de cassation sert à contrôler les régularités de l'application du droit et en même temps elle n'est pas instrument de la vérification des régularités réelles qui constituent la base pour la décision qui est appelée en justice. La concrétisation des reproches de la plainte de cassation tout en étant élément de sa base forme une autorisation et en même temps un devoir de celui qui porte plainte. Les bases de la plainte de cassation constitue non seulement son exigence constructive du poids le plus pesant mais elles décident aussi de l'idée et du caractère de l'institution même de la plainte de cassation.

КАССАЦИОННЫЕ ОСНОВАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПРИМЕНЕНИЯ ЗАКОНА

Резюме

Кассационная жалоба служит контролю правильности применения законов, не будучи инструментом проверки релевантности установленных в результате судебного разбирательства фактических обстоятельств, составляющих основу оспариваемого решения суда. Конкретизация претензий в кассационной жалобе, будучи элементом ссылки на её основания, является правом, а вместе с тем обязанностью заявителя. Основания кассационной жалобы являются не только её структурным требованием самого большого удельного веса, но также определяют сущность и характер самого института кассационной жалобы.